

УДК 342

БАЗИЛЕВСЬКИЙ Сергій,аспірант кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права
Київського національного торговельно-економічного університету

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

На основі аналізу оновленого КАС України досліджено особливості реалізації феномену зловживання правом в адміністративному судочинстві. Зазначено, що в судовій практиці адміністративного судочинства знаходить підтвердження теза щодо розуміння зловживання процесуальним правом як дії, що суперечать легітимній меті процесуального права, яким зловживає особа, а також меті адміністративного судочинства.

Ключові слова: зловживання правом на звернення до суду, інституційні зловживання, штучні позови, судова симуляція, сутяжництво.

Базилевский С. Злоупотребления процессуальными правами в административном процессе. На основе анализа обновленного КАС исследуются особенности реализации феномена злоупотребления правом в административном судопроизводстве. Автором отмечается, что в судебной практике административного судопроизводства находит подтверждение тезис о понимании злоупотребления процессуальным правом как действий, противоречащих легитимной цели процессуального права, которым злоупотребляет лицо, а также цели административного судопроизводства.

Ключевые слова: злоупотребление правом на обращение в суд, институциональные злоупотребления, искусственные иски, судебная симуляция, сутяжничество.

Постановка проблеми. Адміністративні суди визнають існування феномена зловживання процесуальними правами та виходять при кваліфікації певних дій учасників адміністративного судочинства у якості останніх із підходів, вироблених ЄСПЛ, що має бути оцінене схвально. Поряд з цим слід звернути увагу на недостатність судової практики з цього питання порівняно з судовою практикою господарських судів. Зазначене пов'язано передусім з відсутністю легального закріплення поняття зловживання процесуальними правами та відповідальності за вказані дії у Кодексі адміністративного судочинства (КАС) України, і, як наслідок, більш поміркованим та обережним підходом адміністративних судів до кваліфікації дій сторін. Проте очевидно, що така

ситуація має змінитися з оновленням КАС України, в якому неприпустимість зловживання процесуальними правами визнається однією з основних засад (принципів) адміністративного судочинства, а також закріплено окремі види зловживань процесуальними правами і наслідки зазначених дій (п. 9 ч. 3 ст. 2, ч.ч. 2–3 ст. 45, ст.ст. 139, 144, 149, 249 КАС України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зловживанню процесуальними правами в адміністративному судочинстві науковцями приділяється недостатньо уваги. Лише поодинокі праці присвячені визначенню поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві, його ознакам, впливу на сферу відправлення правосуддя в адміністративних справах. Серед можливих зловживань процесуальними правами у сфері адміністративного судочинства О. Трещова називає заявлення численних необґрунтованих відводів суддям, нез'явлення представників сторін у судові засідання, подання безпідставних адміністративних позовів і клопотань про вчинення судом процесуальних дій, ненадання документів на судові запити, порушення дисципліни в ході судових засідань, невиконання рішень адміністративних судів, оскарження до вищестоящої інстанції так званих «процедурних» ухвал [1, с. 47]. В. Настюк вважає процесуальними зловживаннями спроби затягування судових процесів з метою відстрочення ухвалення несприятливих судових рішень у справах на більш пізній час; ненадання адміністративними органами за запитами судів необхідних для вирішення публічно-правового спору, судового захисту прав та свобод громадян, прав та інтересів юридичних осіб матеріалів; нез'явлення представників у судові засідання; оскарження за очевидної безперспективності судових рішень у всіх можливих судових інстанціях; безпідставне звернення до адміністративних судів з позовами до органів державної влади, їх посадових осіб [2, с. 47–48].

Проте вчені, окреслюючи в загальних рисах можливі види процесуальних зловживань, не надають їм характеристику, що є прийнятним. Вони відносять до зловживань процесуальними правами в адміністративному судочинстві досить різноманітну процесуальну поведінку осіб, які беруть участь у справі, що насправді не завжди відповідає ознакам зазначеного феномена.

Метою статті є комплексний системний аналіз зловживання процесуальними правами учасниками адміністративного процесу.

Матеріали та методи. Теоретичну основу статті склали наукові праці вчених з різних галузей права, які тією чи іншою мірою досліджували проблеми зловживання правом в цілому та процесуальними правами зокрема. Методологічну базу становлять використані філософські методи пізнання (діалектичний, герменевтичний), загальнонаукові (аналіз та синтез, системно-структурний, моделювання, абстрагування, формально-логічний, історичний) та спеціальні *юридичні* (методи тлумачення норм права, юридико-догматичний, порівняльно-правовий).

Результати дослідження. В судовій практиці адміністративного судочинства знаходить підтвердження теза щодо розуміння зловживання процесуальним правом як дій, що суперечать легітимній меті процесуального права, яким зловживає особа, а також меті адміністративного судочинства.

Першу групу зловживань процесуальними правами в адміністративному судочинстві становлять випадки зловживання правом на звернення до суду за судовим захистом. Нечисельна практика адміністративних судів з цього питання дозволяє виділити кілька ключових моментів, що важливі з точки зору кваліфікації певних дій у якості зловживань зазначеної групи. В одній зі справ за результатами апеляційного перегляду суд зазначив, що «судом першої інстанції не взято до уваги обставину, що Державна податкова інспекція, як суб'єкт владних повноважень на реалізацію владних управлінських функцій на основі законодавства, має право подати позов до суду про стягнення сум заборгованості перед бюджетом. Проте, без встановлення факту наявності такої заборгованості звернення з таким позовом можна розцінювати як зловживання правом на судовий захист, яке закріплене у ст. 6 КАС України» [3–4]. У цьому випадку зловживання правом на звернення до суду за судовим захистом фактично ототожнюється судом із подачею необґрунтованого та безпідставного позову. Зазначений підхід є спірним, адже варто розрізняти подачу необґрунтованого позову та зловживання правом на позов. У випадку подачі необґрунтованого позову у позивача може бути відсутній умисел на зловживання процесуальними правами, він переконаний у тому, що обґрунтування, підстава позову, наведені у позовній заяві, цілком достатні для задоволення позовних вимог. Натомість у випадку зі зловживанням правом на позов особа діє навмисно, усвідомлюючи характер та наслідки своїх дій. Інша справа, що в даній конкретній справі позивачем виступає суб'єкт владних повноважень, який не вжив усіх необхідних заходів щодо встановлення підстави позову перед зверненням до суду з позовною заявою, в чому може вбачатися недбалість органу державної влади, яка недопустима. Проте очевидно, що не завжди необґрунтованість позову свідчить про зловживання особою правом на позов. Із таких позицій виходить і оновлений КАС України [5], відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 45 якого зловживанням процесуальними правами може бути визнане подання саме завідомо безпідставного позову, а не просто необґрунтованих позовних вимог.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 45 оновленого КАС України, зловживанням процесуальними правами може бути визнане, крім подання завідомо безпідставного позову, також і подання позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер. Вкрай абстрактне формулювання зазначеної норми дає підстави для суддівської дискреції, адже як і поняття «завідомо безпідставного позову», поняття «спору, що має очевидно штучний характер» є оціночним та вимагає роз'яснення.

В іншій справі перед судом ставилося питання про те, чи можна вважати зловживанням правом на позов повторну подачу звернення до суду у тому випадку, якщо до цього вже подавався тотожне, проте його було відкликано. Під час апеляційного перегляду судом апеляційної інстанції було встановлено, що позивач звертався з окремими позовами до Дніпропетровської митниці про оскарження податкових повідомлень, однак в подальшому їх відкликав. Надалі позивач доповнив інший позов про оскарження податкових повідомлень вимогами за тим, що був відкликаний. В апеляційній скарзі відповідач просить постанову суду першої інстанції скасувати та відмовити в задоволенні позовних вимог, посилаючись на пропущення місячного строку оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого можуть бути заявлені вимоги про стягнення грошових коштів, а також на той факт, що подальше оскарження в одній справі всіх податкових повідомлень є зловживанням процесуальним правом. Переглянувши справу, суд апеляційної інстанції з посиланням на ч. 1 ст. 100 КАС України зазначив, що, оскільки в матеріалах справи відсутні докази отримання позивачем податкових повідомлень, причини пропуску місячного строку звернення з адміністративним позовом є поважними. Відповідно до ч. 1 ст. 51 КАС України, позивач має право в будь-який час до закінчення судового розгляду збільшити або зменшити розмір позовних вимог. Відтак доповнення адміністративного позову та одночасне оскарження декількох податкових повідомлень у спорі між тими самими сторонами не є зловживанням процесуальним правом [6]. Можна зробити висновок, що судова практика виходить із того, що звернення до суду із тотожним позовом, якщо у справі не було ухвалене остаточне рішення внаслідок повернення позовної заяви або залишення її без розгляду (в тому числі внаслідок подачі самим позивачем заяви про відкликання позовної заяви або залишення її без розгляду), не становлять собою зловживання правом на позов.

Натомість зловживанням слід визнавати одночасне звернення до суду з кількома тотожними позовами. В одній зі справ суд першої інстанції, постановляючи окрему ухвалу щодо позивача, спирався на зловживання останнім своїми процесуальними правами, що виявилось у одночасному зверненні до суду з тотожними позовами. Суд апеляційної інстанції, переглядаючи цей акт, зазначив, що приписами ст. 166 КАС України встановлено, що суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону, може постановити окрему ухвалу і направити її відповідним суб'єктам владних повноважень для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли порушенню закону. Отже, орган судової влади наділений певними контрольно-наглядовими функціями в межах іншої влади, зокрема виконавчої, що необхідно для її злагодженого і правомірного функціонування. Таким чином, для суду постає необхідність для збереження балансу здійснення влади обережно та виважено користуватися цим механізмом. Посилання суду першої

інстанції на зловживання позивачем процесуальними правами, що виявились у повторному зверненні до суду з аналогічним позовом, колегією суддів не може бути кваліфіковано як порушення позивачем закону, за наслідком чого може бути постановлено окрему ухвалу, оскільки законодавцем у даному випадку визначено інший процесуальний наслідок залишення позовної заяви без розгляду в порядку ст. 155 КАС України [7]. Отож, у цьому випадку судом апеляційної інстанції було визнано факт зловживання позивачем процесуальним правом за позовом, проте одночасно розмежоване поняття зловживання процесуальними правами та порушення вимог закону, виходячи із сутності цих феноменів та їх наслідків. Зазначений висновок вкрай важливий, адже зловживання процесуальними правами повинно здійснюватися у зовні допустимих формах, а порушення закону, які часто ототожнюються зі зловживанням правом, завжди здійснюється поза межами процесуальної форми. У зв'язку із вищенаведеним вважаю неправильним твердження деяких авторів щодо визнання фактів порушення дисципліни під час судового розгляду у якості зловживання процесуальним правом [1, с. 47], адже порушення правил поведіння у суді здійснюється поза межами процесуальної форми, а тому не є зловживанням.

Види зловживання правом на позов зумовлені сутністю й особливостями адміністративної юрисдикції як системи судів, покликаних розглядати спори між громадянами, юридичними особами, з одного боку, та суб'єктами владних повноважень – з іншого, у публічно-владній сфері. З цього випливають своєрідні девіації процесуальної поведінки сторін, які можна спостерігати в адміністративному судочинстві, що спрямовані на протистояння державній владі, суб'єктам владних повноважень, посадовим особам органів державної влади тощо.

Найбільш поширеним видом зловживання правом на звернення до суду за судовим захистом в адміністративному судочинстві є сутяжництво, яке може набувати різних форм. Привертають увагу випадки зловживання правом на позов з метою використання судової системи майданчиком для боротьби зі своїми політичними опонентами, шляху популяризації власної персони та засобу трансляції власних поглядів у тих чи інших сферах суспільного життя. В. Кравчук згадує про «процес, як публічну реакцію» як аномалію судового процесу, що має на меті формалізацію реакції позивача на певну дію, яка тією чи іншою мірою впливає на позивача, та публічну демонстрацію незгоди з діями, які оскаржуються. Характерними ознаками зазначених позовів є те, що позивач, як правило, є публічною особою, та не бере особистої участі у процесі; факт звернення до суду набуває розголосу та висвітлюється в ЗМІ; результат вирішення справи не має самостійного значення [8, с. 99].

Адміністративному процесу притаманне і сутяжництво з боку громадян, які не є публічними особами. У таких випадках особа звертається до суду, наприклад, внаслідок бажання помститися посадовцю за ухвалені проти неї управлінські рішення, вчинені дії на виконання

владних повноважень. Особа може протиставляти себе державному апарату та позиціонуватися борцем за справедливість, правдолюбом. Прикладом цього може бути, зокрема, позов до Президента України про визнання протиправним та скасування Указу Президента України про прийняття до громадянства України громадянки Республіки Грузія ОСОБА_3, обґрунтований тим, що внаслідок порушення Президентом України процедури надання громадянства, керівником Національної поліції України стала неналежна особа, результатом управління якої стали численні порушення та неправомірні дії з боку працівників поліції, в тому числі щодо позивача [9]. Зловживанням такого роду інколи властива відсутність дійсного порушення прав особи, адже часто позивач звертається до суду з метою оспорювання актів, якими насправді не порушувалися його власні права, свободи та інтереси.

Метою безпідставного звернення до адміністративних судів з позовами до різних органів влади, їх посадових осіб можуть бути наміри «паралізувати» діяльність владного механізму шляхом відволікання його від вирішення основних завдань, що може вважатися помстою за ухвалені несприятливі для заявника управлінські рішення або взагалі наслідком будь-яких, у тому числі невмотивованих, особистих несподобань чи розчарувань у соціально-майновому положенні, суспільній упередженості, в існуючому порядку протидії корупційним проявам [2, с. 48]. У цьому контексті варто також згадати про хибні амбіції деяких позивачів звертатися до суду з будь-якого приводу, наслідком чого є численні справи одного позивача до безлічі органів державної влади, які, на його думку, порушили його права, свободи або інтереси.

Крім того, інколи особи можуть мати на меті накопичення фактів певних порушень окремих прав особи в розумінні Європейської конвенції з прав людини [1, с. 50; 2, с. 48], щоб в подальшому звернутися до цієї інституції. У таких випадках особа може збирати факти як процесуальних порушень, зокрема, недотримання права на справедливий судовий розгляд, так і недотримання матеріальних прав, наприклад, порушення права на повагу до приватного та сімейного життя, права на свободу думки, совісті та релігії тощо, щоб у подальшому домогтися ухвалення Європейського суду з прав людини рішення на свою користь. Варто погодитися, що це явище більш поширене саме в адміністративному судочинстві порівняно з іншими видами судочинства, бо в останніх відповідачами, як правило, не виступають носії публічної влади [1, с. 50].

Численними в адміністративному судочинстві є випадки подачі технічних (штучних) позовів, які не пов'язані із захистом невизнаних, оспорюваних або порушених прав, свобод чи інтересів, а переслідують лише нелегітимну мету впливу на інший судовий процес, наприклад, порушення справи у суді з метою зупинення провадження в іншій справі, подача декількох тотожних позовів одночасно для впливу на автоматизовану систему документообігу, подача позову, метою якого

є маніпуляція правилами юрисдикції тощо. Характерною рисою цього виду зловживань є їх пов'язаність зі зловживаннями окремими процесуальними правами у справі за іншим позовом, а тому їх дослідження варто проводити у контексті тих видів інституційних та функціональних зловживань, задля реалізації яких подаються такі позови.

Щодо процесуальної шикани у вигляді подачі позову з єдиним наміром завдати шкоди та позовів, спрямованих на отримання необґрунтованої майнової вигоди, то вони у чистому вигляді менш притаманні адміністративному судочинству, адже якщо суб'єкт владних повноважень подає позови такого роду, то його дії підпадатимуть під ознаки правопорушення. Випадки ж подачі таких позовів громадянами чи юридичними особами, як правило, входять до системних зловживань, наприклад, особа може подавати завідомо програшний позов не для захисту своїх прав, а щоб домогтися вжиття засобів забезпечення позову, які дозволять їй отримати певні майнові вигоди або завдати шкоди відповідачеві. У такому випадку особа зловживає одночасно і правом на звернення до суду за судовим захистом, і правом на подачу заяви про вжиття заходів забезпечення позову. Іншим прикладом зловживань, спрямованих на отримання необґрунтованої вигоди, є випадки пред'явлення позову з явно завищеним розміром вимоги про відшкодування шкоди. Стосовно процесуальної шикани в науковій літературі описані ситуації, коли процес використовується як спосіб покарання та має на меті «створити проблеми» відповідачу, яким часто є посадова особа, безпосередньо винна у конфлікті. Процесуальними проявами такого виду процесу є наявність вимог про стягнення шкоди, про окрему ухвалу, про судовий контроль, вимоги про особисту участь відповідача тощо [8, с. 99].

Судова симуляція не притаманна адміністративному судочинству, адже у випадку її наявності слід було б говорити про змову суб'єкта владних повноважень, що є стороною у справі, та фізичної чи юридичної особи з використання адміністративного судочинства з нелегітимною метою, що мало ймовірно, а якщо й має місце, то ці дії слід кваліфікувати як правопорушення з боку органів державної влади.

Другу групу зловживань в адміністративному судочинстві становлять інституційні зловживання, що мають на меті впливати на формування належного суду для розгляду конкретної справи. Їх можна умовно поділити на такі види:

- зловживання з метою впливу на склад суду у справі:
 - пов'язані з формуванням складу суду у справі до відкриття провадження;
 - спрямовані на зміну складу суду у справі після відкриття провадження;
- зловживання, пов'язані з визначенням юрисдикції та підсудності.

Дії, які можуть кваліфікуватися як зловживання, спрямовані на формування складу суду у справі до відкриття провадження, визначені

у п. 2 ч. 2 ст. 45 КАС України та полягають у поданні кількох позовів до одного й того ж відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічними предметом і підставою, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями. У цьому випадку особа фактично подає до одного суду декілька тотожних або аналогічних позовів одночасно з метою їх розподілу автоматизованою системою документообігу різним суддям. Часто зазначені дії супроводжуються формальною невідповідністю позовних заяв вимогам до форми і змісту, наприклад, несплатою судового збору, ненаданням копій документів тощо, з метою подальшого залишення таких заяв без руху та надання строків для виправлення недоліків. Надалі, після постановлення кількома суддями у тотожних або аналогічних справах ухвал про залишення позовних заяв без руху, сторона обирає суддю, який її більше влаштовує, і виправляє недоліки тієї позовної заяви, яка надійшла до такого судді, після чого останній відкриває провадження у справі. Недоліки всіх інших позовних заяв особа не виправляє, що має своїм наслідком повернення їх позивачеві. Якщо ж позов подається відразу у відповідності з усіма вимогами до форми і змісту позовної заяви, то декілька суддів відкривають провадження у справі, а позивач надалі, обравши необхідного суддю, подає заяви про залишення решти позовних заяв без розгляду або ж просто не з'являється у судові засідання та чекає на залишення позовів без розгляду через повторну неявку позивача, що належним чином повідомлений про час та місце судового розгляду.

Незважаючи на чітке виділення зазначеного виду зловживань лише у оновленому КАС України, вони давно відомі практиці як адміністративного, так і господарського судочинства. Способом боротьби з такими зловживаннями є закріплені у КАС України повноваження суду щодо повернення позовної заяви (п. 5 ч. 3 ст. 108) або залишення позовної заяви без розгляду (п. 3 ч. 1 ст. 155) у випадках, коли у провадженні цього або іншого адміністративного суду є справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав. Аналогічні положення містяться і у Проекті КАС України з більшою деталізацією. Відповідно до п. 5 ч. 4 ст. 169 Проекту КАС України позовна заява повертається, якщо позивачем подано до цього ж суду інший позов (позови) до цього ж відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду. Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 240 оновленого КАС України позовна заява залишається без розгляду, якщо після відкриття провадження судом встановлено, що позивачем подано до цього ж суду інший позов (позови) до цього ж відповідача (відповідачів)

.....

з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду.

Складність застосування цих положень законодавства полягає в тому, що на практиці інколи неможливо виявити зазначені підстави у момент відкриття провадження у справі. Звертає на себе увагу той факт, що якщо зловживанням може бути визнана подача як тотожного, так і аналогічного позову, то підставою для повернення позовної заяви або залишення її без розгляду є лише подача тотожного позову. У зв'язку із зазначеним потребують тлумачення поняття «тотожний позов» та «аналогічний позов». Усталеним у науковій літературі слід вважати поняття тотожного позову, як позову між тими самими сторонами, предметом та підставами. Із аналогічної позиції виходить і ВСУ, який в постанові від 21.10.2015, щоправда щодо цивільного судочинства, роз'яснив, що позови вважаються тотожними, якщо в них одночасно збігаються сторони, підстави та предмет спору, тобто коли позови повністю збігаються за складом учасників цивільного процесу, матеріально-правовими вимогами й обставинами, що обґрунтовують звернення до суду [10].

Натомість поняття «аналогічний позов» вперше введено до тексту законодавчого акту та потребує тлумачення. У тексті оновленого КАС України зазначене поняття не розкривається, хоч і вживається досить часто. Наприклад, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 24 КАС України під типовими адміністративними справами розуміють адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та в яких позивачами заявлено аналогічні вимоги. Аналіз практики судів свідчить про те, що часто у судових рішеннях поняття тотожного та аналогічного позову вживаються як синоніми. У науковій літературі також зустрічаються спроби тлумачення поняття «аналогічний позов» та його співвідношення із поняттям «тотожний позов». Зокрема зауважувалося, що позови, в яких не співпадають сторони, але які ґрунтуються на тих самих підставах і містять ті самі вимоги (предмет позову), називаються аналогічними [11]. Як видно у даному випадку вчені виходять із тотожності предмета та підстав позову, однак різного суб'єктного складу позовів. Поряд із цим, у оновлених КАС України (ст. 45) і ГПК України (ст. 44) навпаки зауважується на тотожності сторін, однак аналогічності підстав та предмета позову, що може викликати проблеми у правозастосуванні зазначених положень законодавства, і навіть призвести до позбавлення осіб права на доступ до суду. З метою запобігання останнього у будь-якому випадку наявності у судді сумнівів у тотожності або аналогічності позовів суддя повинен відкрити

провадження у справі, потім з'ясовувати питання про тотожність або аналогічність позовів вже після відкриття провадження у справі, застосовуючи відповідні наслідки.

Висновки. У судовій практиці адміністративного судочинства знаходить підтвердження теза про розуміння зловживання процесуальним правом як дій, що суперечать легітимній меті процесуального права, яким зловживає особа, а також меті адміністративного судочинства.

На основі практики застосування чинного законодавства варто визначити наступні види зловживання правом в адміністративному судочинстві: випадки зловживання правом на звернення до суду за судовим захистом, до яких відносяться: подання завідомо безпідставного позову, також і подання позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер, подання кількох тотожних позовів, штучні позови, судову симуляцію та сутяжництво, інституційні зловживання, що мають на меті впливати на формування належного суду для розгляду конкретної справи. Ці зловживання можна умовно поділити на такі види:

- зловживання з метою впливу на склад суду у справі:
 - пов'язані з формуванням складу суду у справі до відкриття провадження;
 - спрямовані на зміну складу суду у справі після відкриття провадження;
- зловживання, пов'язані із визначенням юрисдикції та підсудності.

Оновлення положень КАС України вдосконалює теоретичне підґрунтя, забезпечує нормативне визначення концепції зловживання правом в адміністративному процесі, вдосконалює підходи до виявлення та запобігання проявам зловживання правом адміністративному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трещова О. До проблеми зловживання суб'єктивними процесуальними правами в адміністративному судочинстві. Підприємництво, господарство і право. 2010. № 10. С. 47–51.
2. Настюк В. Зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві як прояви корупційних ризиків. Право України. 2017. № 1. С. 47–48.
3. Постанова ВСУ від 21.10.2015 у справі № 6-1133цс15. URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902).
4. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 16.03.2015 у справі № 876/52/15. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43251816>.
5. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 6232. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
6. Постанова Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 26.11.2013 у справі № 2а/0470/8590/12. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36087578>.

7. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 24.02.2011 у справі № 2а-2234/10/2570. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14355909>.
8. Кравчук В. Аномалії судового процесу. Слово Національної школи суддів України. 2014. № 4 (9). С. 99–103.
9. Ухвала ВАСУ від 07.11.2016 у справі № 800/446/16. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62757886>.
10. Постанова ВСУ від 21.10.2015 у справі № 6-1133цс15. URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902).
11. Кравчук В. М. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України. Харків : Фактор, 2011. URL : <http://adm.lv.court.gov.ua/sud1370/nov/vidmova>.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2018.

Bazylevskiy S. Abuse of procedural rights in the administrative process.

Background. Administrative courts recognize the existence of such phenomenon as abuse of procedural rights. This is primarily due to the absence of legal consolidation of the notion of «abuse of procedural rights» and responsibility for the indicated actions in the Code of Administrative Justice of Ukraine.

The analysis of recent researches and publications. Scholars pay not enough attention to the issue of abuse of procedural rights in administrative proceedings. Only a few works are devoted to the definition of the concept of abuse of procedural rights in administrative proceedings, its features and influence on the sphere of administration of justice in administrative affairs.

The **aim** of the article is comprehensive system analysis of abuse of procedural rights by participants of the administrative process.

Materials and methods. The scientific works on the problems of abuse of the law in general and procedural rights in particular by scientists from various fields of law were the theoretical basis of the article. Philosophical methods of cognition, general scientific and special legal which were used in the article are the methodological basis.

Results. The thesis regarding the understanding of the abuse of procedural law as actions that contradict the legitimate aim of procedural law that is abused by a person, as well as the purpose of administrative legal proceedings is confirmed in the judicial practice of administrative proceedings. The peculiarities of realization of the phenomenon of abuse of the law in administrative legal proceedings are researched in the article on the basis of analysis of the provisions of the updated Code of Administrative Justice of Ukraine. The author notes that in the judicial practice of administrative proceedings, the thesis regarding the understanding of abuse of procedural law as actions that contradict the legitimate aim of procedural law that is abused by a person, as well as the purpose of administrative legal proceedings, is confirmed.

Conclusion. On the basis of the practice of applying the current legislation, the following types of abuse of the law in administrative proceedings should be determined, in particular: cases of abuse of the right to apply to the court for judicial protection, which include: submission of a knowingly unreasonable claim, as well as filing a claim in the absence of a subject of a dispute or in a dispute that is obviously an artificial one, the submission of several identical claims, artificial claims, judicial simulation and barratry and institutional abuses aimed at influencing the formation of a proper court for consideration of a particular case.

Keywords: abuse of the right to apply to court, institutional abuse, artificial claims, judicial simulation, barratry.

REFERENCES

1. Treshhova O. Do problemy zlovzhyvannja sub'jektyvnymy procesual'nymy pravamy v administratyvnomu sudochynstvi. *Pidpryjemnyctvo, gospodarstvo i pravo*. 2010. № 10. S. 47–51.
2. Nastjuk V. Zlovzhyvannja procesual'nymy pravamy v administratyvnomu sudochynstvi jak proyavy korupcijnyh ryzykiv. *Pravo Ukrai'ny*. 2017. № 1. S. 47–48.
3. Postanova VSU vid 21.10.2015 u spravi № 6-1133cs15. URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902).
4. Uhvala L'vivs'kogo apeljacijnogo administratyvnogo sudu vid 16.03.2015 u spravi № 876/52/15. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43251816>.
5. Pro vnesennja zmin do Gospodars'kogo procesual'nogo kodeksu Ukrai'ny, Cyvil'nogo procesual'nogo kodeksu Ukrai'ny, Kodeksu administratyvnogo sudochynstva Ukrai'ny ta inshyh zakonodavchyh aktiv : *Zakon Ukrai'ny vid 03.10.2017 № 6232*. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
6. Postanova Dnipropetrovs'kogo apeljacijnogo administratyvnogo sudu vid 26.11.2013 u spravi № 2a/0470/8590/12. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36087578>.
7. Postanova Kyi'vs'kogo apeljacijnogo administratyvnogo sudu vid 24.02.2011 u spravi № 2a-2234/10/2570. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14355909>.
8. Kravchuk V. Anomalii' sudovogo procesu. *Slovo Nacional'noi' shkoly suddiv Ukrai'ny*. 2014. № 4 (9). S. 99–103.
9. Uhvala VASU vid 07.11.2016 u spravi № 800/446/16. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62757886>.
10. Postanova VSU vid 21.10.2015 u spravi № 6-1133cs15. URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/272C7D9CF9C541ECC2257EF500464902).
11. Kravchuk V. M. Naukovo-praktychnyj komentar Kodeksu administratyvnogo sudochynstva Ukrai'ny. Harkiv : Faktor, 2011. URL : <http://adm.lv.court.gov.ua/sud1370/nov/vidmova>.